

Zoper bitstvo človeške nature se boriti, nobenemu pametnemu v mar ne pride; pač pa zoper njene izrastke; za pravico se poganjati, ni treba človeku sanjaču biti. Temveč mislimo, da je to naloga vsacega, zlasti tistih mož v Avstriji, ki deržijo vladno kermilo v rokah.

Boji političnih strank v avstrijskem cesarstvu se ujemajo tako zlo z narodnimi zadevami, da moremo o njih samo v tem oziru govoriti. Nekatere narode ima svet kar naravnost za take, kakor da bi nekatere politične pravila samo le na njih ramah slonéle. Od Nemcov, Italijanov, Magjarov in tudi od Poljakov svet kar naravnost misli, da so „liberalni“, od ostalih Slovanov in Rumunov pa, da so lizúni in se svetlobe bojé. Zato povzdigujejo une, te pa pred svetom očitno černijo.

To se že z zdravo pametjo ne ujema, in tudi zgodovina zopergovarja temu. Iz zgodovine vidimo, da so bili v Avstriji ravno Nemci najvolneje orodje absolutizma in narodnega zatiranja posebno Slovanov in Magjarov, in da so Italijani na severnem in izhodnem obalu jadranskega morja ravno tako ravnali s Slovani, kakor Magjari s Slovani in Rumuni, ali Poljaki z Rusini. Samo izgovori niso bili povsod enaki, ravnanje pa je bilo tu kakor tam enako.

Nečemo nikogar dolžiti, samo z zgledi hočemo pokazati, kako krivično je tako ravnanje.

Narodu, kterega tlači kak drug narod, je vse eno: ali si sposojuje ta narod svojo dozdevno pravico samo odtod, da pravi, da je mogočen, ali pa da se hlina z lepo zvonečimi frazami, češ, da omiko razširja („kulturmission“), ali da je posebno sposoben za deržavno življenje; vsi drugi narodi pa so le muhe (ohne besondere Befähigung zum Staatsleben). Kjer vlada narodno ali politično tlačenje, ondi gotovo „liberalizem“ ali svobodoljubje ni domá. Ravno tako ne bo mogel nihče terditi, da kak narod že ima hlapčevski duh, ker se upera zoper to, da ohrani svojo lastno ceno. Pa vendar se godí to in uno.

V poslednjem stanju se nahajamo mi Slovani. Nesrečne politične razmere so odperle našim sovražnikom povsod duri in vrata do nas, in prisiljeni smo bili, braniti se. Skoraj vse ljudstva našega naroda so to storile, pa so večidel obnemagale v tej brambí. Sto- in stoletja naše zgodovine so žive priče našega junaštva v terpljenji in poterpljivosti. Nazadnje smo začeli dramiti se in spoznavati, da bi nas bila ta terpežljivost v nič spravila; začeli smo terjati, kar smo kot svojo pravico spoznali, — na noge stopati, pa plaho, opotekaje se, kakor bolnik, kateri po hudi bolezní pervikrat s postelje gré. In vsi so zakričali zoper nas, kakor če bi že to bilo krivica, da živimo na svetu. Ako smo terjali priznanje našega življenja, so nas že psovali rekoč, da ropamo svetinje družim narodom. Ako smo terjali naše človeške in deržavljanske pravice, smo bili puntarji zoper deržavo, ktera nam jih ni hotla dati. Ako smo se branili krivice, ktera se nam je delala, smo bili rakovci (reakcionêrji), zoperniki svobode in napredka: — z eno besedo, naj smo počeli karkoli, nikoli nismo mogli prav storiti svojim protivnikom.

Samo eno reč naj omenimo tukaj, namreč jezik. Koliko se je mogel naš narod že boriti samo zavoljo jezika! Silili so nam nemški, italijanski, magjarski jezik — vse v imenu civilizacije in svobode, kakor da bi se dala svoboda le s pomočjo tujega jezika doseči, omika pa bi nemogoča bila, če bi svojega jezika ne zatajili. Te boje za naš materni jezik, ki jih imamo dandanašnji, bo svobodno ljudstvo prihodnjih časov komaj zapopadlo; čudili se bojo naši zanámci, da je kaj takega mogoče bilo!

Čez dvajset let že prosimo in prosimo, da bi se naš materni jezik vpeljal v šole in v kancelije, kakor če bi šlo za kako neskončno privilegijo, ne pa za naravno pravico, kar se ume že samo po sebi. In kako mala peščica našega naroda je le to samo dosegla! Naši slovenski bratje morajo na tavžente podpisov za peticijo naberati, ktera prav

za prav nič družega ne terja, kakor le priznanje večnega prava, — pa kako jih napadajo protivniki vražji! Serbi in Hrvatje so se mogli kervavo bojevati, da so si to pravo zavarovali. Poljaki in Rusini se preperajo o tem, in Čehi se pisano gledajo z Nemci zavoljo tega. Kaj! ali res ne more Avstrija, ali ne more Ogersko obstati, če se Slovanom njih pravica dá? Kaj morejo celi narodi pokončani biti, ker ne govorijo jezika, kterega govorijo oni, s kterimi prebivajo?

Samo eno reč narodnih prepírov smo tukaj navédli, da pokažemo, kako malo čutja za pravičnost je med narodi. Slovani niso nikjer in nikdar nikoli hotli svojega jezika drugim narodom posiliti — pa vendar kričé vse zoper nje, kakor da bi hotli Nemce, Italijane in Magjare v Avstriji poslovaniti in svobodo svetá v žlici vode utopiti!

Ako se smé narod naš le s ktero narodno čednostjo ponašati, je gotovo ta, da je pravičen do prijatlov in zopernikov svojih. Preveč in predolgo smo terpeli krivico in nadloge, da bi ne čutili in ne vedili, kako težko je, jo terpeti. Ako hočete, da zgodovino te bridke preteklosti nam vsem v prid pozabimo, je pred vsem treba, da nas z novo krivico ne opominjate prestanih nadlog!

Dopisi.

Na Dunaji 19. maja. (Obraz deržavnega zbora).
Kdor je bil kterikrat na Dunaji, se bo spomnil na „Glaçis“, ki obdaja mesto in ga loči od predmestij. Na tem prostoru pred „Alservorstadt“ so sozidali poslopje za seje deržavnega zbora, ki se je, kakor je znano, 29. dan p. m. začel. Kerstili so eni to poslopje „hišo poslancov“, eni „hišo prostakov“ (Haus der Gemeinen) in neki znan, pa malo ustavoljuben plemenitaš: „Šmerlingovo gledišče“. Reči se more, da za potrebo so ga v kratkem času dobro doveršili; tudi za sposobni komfort poslancov in za javnost se je zadosti skerbelo. Klopi za zbornike so v polmesečnem krogu vredjene, da so poslanci vsi z obrazom obernjeni v predsedništvo, ktero ima sedež pri vélikih vratih z dvema predsednika-namestnikoma, štirimi zapisovavci in s 4 stenografi. Deževalo je in pust veter je pihal 29. aprila, ko so se poslanci ob 11. uri v cerkev sv. Štefana podali sv. duha na pomoč klicat, da bi jih razsvetlil in jim pripomočke naznanil, kako bi se Avstrija iz strašne kernice rešila, kamor je v pretečenih 10 letih zabredla. O poldne so se podali v parlament (zbor). Nemški centralisti, na čelu dr. Giskra (iz Moravskega) in dr. Mühlfeld (iz Dunaja) so posedli levico; velika množica jih je, ker šteje poslance iz nemške Bohemije, Moravskega, Šlezkega, obeh Avstrij, Solnograda, Štajarskega, Koroškega, Krajskega (dr. Toman se ni po misli in djanji, temuč zavoljo rojakov svojih tje vsedel). V središču (centrum) pa sedijo Tiroljci, Goričani, nekteri Dalmatinci in škof Litvinović s svojo gardo, ki obstoji iz 8 rusinskih kmetov, ki ne besedice nemškega ne razumejo. Na desno so se vsedli federalisti iz Českega in Moravskega pod vodstvom dr. Rieger-a, dr. Klaudij-a in dr. Pražak-a. — Zbornice predsednik je dr. Hein, znan iz deržavnega svetovavstva preteklega avgusta, kjer se je popolnoma kompromitiral s svojim slovesnim zavarovanjem proti Maager-jevemu „sila prederznemu“ nasvetu, da se Avstriji sposobna ustava dá. Na videz je lepo rejen in spominja na rajncega, tu zeló glasovitega kerčmarja iz Hetzendorf-a; kakor predsednik se je dozdej skazal zlo zlo lesen z zvončkom se; kaj rad igra, pri vsaki priliki zabinglja in pa, če je mogoče, slovenskim poslancom besedo vzame. Na levici je najbolj glasovita oseba dr. Giskra prav za prav Jiskra (advokat v Bernu), mož, kateri enkrat zine in že dvakrat „deutsche Cultur und Civilisation“ izreče. Ako bi človek po obrazu sodil, bi mislil, da je v Časlavi ali pa v Trencínu beli

dan zagledal, ker ima sive, globoko vderte oči, štirivo-
glaten obraz in belkasto brado. Hudobni ljudje terdijo, da
se je ta siloviti apostel nemške kulture še le na gimnazii
nemškega naučil, pa kaj se čel! Leta 1848 je bil hud
Frankobrodčan in se je sila repencil zoper slovanske Mo-
ravce, ki niso hotli iti v Frankobrod za Nemce škopo rezat.
— Pred njim sedi mož, gladko obrit in nevem po kateri
naključbi staremu Napoleonu podoben. Ko vstane, začne:
„paragraf 5595., paragraf 9,999.567., paragraf 300 mili-
jonov itd. pravi, da . . . .“, in ko se enkrat v tek spravi,
pridiguje, kakor da bi bil že 30 let na sv. Lušarjah za
fajmoštra; dela stavke (periode), ki se vijejo enako morski
kači in še vse huje, kakor v Kant-ovi: „Kritik der reinen
Vernunft“. Človek zadremati mora, čeravno bi bil dva dni
zaporedoma spal. Ljubi bravec, če si bil le katerikrat na
Dunaji, boš precej rekel, to je slavni advokat dr. Mühl-
feld. — Blizo njega sedi mali možic s sila zakrivljenim
nosom, černe oči se mu lesketajo, po vsakem predlogu
vstane in možko zakliče: „gospod predsednik! jez imam k
temu en „amendment“ (popravek) pristaviti.“ Iz kterega
žepa si bodi, povsod, kamor seže, celo pest „amendments“
potegne na dan. Bravec, če ti povem, da, ko gosp. minister
Šmerling pri dolgočasnem besedovanju „Ost-Deutsche-Post“
prebira, se ta možiček ministru zelo diplomatično smehlja, pa
uganeš, da je to imenitni Nace Kuranda, chevalier de
la legion d'honneur, vitez turškega Medjide-reda, vrednik
od „Ost-Deutsche-Post“ in stari „Štabstropeter“ Buol-
Šauenstein-a itd. itd. Da to je naš ljubi Nace, ki je leta
1850—53 prvi znajdel kulturo nositi v jug in iztok
in vzel za to privilegijo, ki je še le 20. oktobra 1860
ob veljavo prišla. Al on, kakor pravi sin tistega naroda,
ki je enkrat s suho nogo čez rudeče morje maširal, se vé
vsem okoliščinam prileči in kakor državten poslanec se je
lotil „amendments“. Pravijo, da se mu ponoči sanja: da na
glacijs na kamnu spi in k nebesom prislono leščico vidi,
po kateri se „amendments“, gori in doli sprehajajo. — Tri
klopi za Nacetom je mož, v obraz lepo rejen in rudeč ko
pirh, ki pa govori kakor da bi mu bil salast cmok v ustih
ostal. To je Ryger (Nemec iz Moravskega). Na galerii
me krasna deva vpraša: „Pa to ni tisti slavni Rieger iz
Českega?“ Bog obvari! — ji zavernem, uni se ne piše z
nezuanim (fremden) y, ampak z ie. — Na desni levici se-
dijo gospodje Kromer, Derbič, Brolih in na koncu
gosp. dr. Toman — zares lepa, bi rekel bolj serbska
kakor slovenska fiziognomija; oči mu navdušenja lesketajo,
kadar dr. Rieger ali dr. Klaudy pravice slovanskega na-
roda branita, in ponosni moramo biti tacega poslanca, ker,
kolikor sem dozdej govornikov slišal, se mu ni treba nobe-
nega vstrašiti. V predzadnji klopi sedi gosp. Dežman, in
v zadnji prav na voglu desne levice gosp. dr. žl. Wurc-
bach. — V sredi (centrum) se obrača občna pozornost
na rusinske kmete, ki sedijo tu v hodnikovih srajcah brez
rut za vratom; mezlanaste rudečo ožnorane suknje jim se-
gajo do tal, čevlje imajo na kveder in vseh osem nosi
dolge černomanjaste lase. Vidi se, da se neizrečeno dolgo-
časujejo, ker ne besedice nemškega ne umejo; njih opravilo
je na staroverskega škofa Litvinoviča paziti, ki je njih
poveljnik. Če on ustane, vseh osem ustane; če on obsedi,
vseh osem obsedi; če on herkne, vseh osem herkne; samo
če on govori, vseh osem molči. Gosp. Litvinovič zmiraj z
Nemci glasuje, in s tem menda dokazati hoče, da Rusin ni
Poljak. — Okoli sedijo Tiroljci, nekteri Solnograščani in
Goričana Černe in Gorjup. — Na desnici so pa zdaj
po vsi Evropi glasoviti slovanski federalisti: Čehi in Poljaki.
Kdor pervikrat na galerijo pride, precej vpraša: Kje je
slavni Rieger, ki se je že leta 1848 in zdaj v saboto
11. t. m. oroslanu enak boril za pravice našega naroda? V
tretji klopi srednje desnice sedi ljubljenec Čehov: velik
mož v črni obleki. Svitli gosti, črni lasi obdajajo nekdej
gladko čelo, ki se je vsled tug in težav, ki jih je v ptuj-

stvu za svoj narod prestal, že enmalo nagerbnilo; črna
brada mu kinča obraz, in ogenj, ki šviga iz njegovih pre-
lepkih oči, ti precej oznanuje, da je geslo njegovo: „Narod
i dom.“ Od narave obdarovan, kakor malokdo, govori on
čarovito: zdaj mu teče beseda mehka in mila enaka nježnim
melodijam Bellinovic, zdaj, ko v sveto jezo pride, mu doni
glas kakor grom topov; mislil bi človek, da Jupiter tonans
Olimp podira. Pri njem ni nič narejenega, ni nobene
frazze, vsak njegov slog naznanja nevgasljive navdušenje
za svoj narod. Zato je pa v vsem njegovem govorjenju in
djanju naravna elegancija in gracija; gotovo je on perva
parlamentarna moč našega zbora, kar mu mora tudi njegov
najhuji sovražnik poterjati. — Blizo njega sedi dr. Klaudy,
advokat iz Jičina, tudi leta 1849 poslanec. Lep mož s
polno sivo-rujavkasto brado in lesketečimi očmi. On je druga
parlamentarna podpora Čehov, krasno govori; r enmalo
terdo izgovarja, kar pa ne žali ušes poslušavca. Posebno
11. t. m., ko se je na persi vdaril in s povzdignjenim
glasom zagemel: „Ja, meine Herrrn, wirrr haben auch
ein Vatterrland!“ — Na prvih klopéh sedita znamenita
gospoda: dr. Brauner (iz Českega) in dr. Pražak (iz
Moravskega). Oba mirna, izverstna govornika. — Pozabiti
ne smem grofa Klam-Martinića, ki kakor zapisovavec
zraven predsednika sedi. Velik in lep mlad mož z „binokelnom“
na nosu in z belkasto, po cesarsko obrito brado, aristokrat
od nog do glave. 11. dan t. m. je on na čelu federalistov
boj začel; al vkljub vseh njegovih dobrih misel, ker je
preveč enoglasno in nekako dolgočasno besedo motal, je
brez upljiva govoril. Ne more se pa človek ž njim prav sprij-
azniti, ako se spominja, da je on utemeljitelj časnika „Va-
terland-a“. — V saboto 11. t. m. je vès Dunaj radovedno
pričakoval in uganjal, kam se bodo Poljaki vsedli, ker so
še le ta dan v zbor prišli. Leta 1848 so sedeli na najbolj
stranski levici in „Osterr. Zeitg.“ in „Presse“ ste se to-
lažile, da se ti modri možje ne bodo premotiti in v česke
zanjke vjeti dali. Al ko se pod vodstvom slavnoznanega
dr. Smolka krepke lepe postave Poljakov v narodni obleki
v zbornici prikažejo, se vseh oči va-nje vprejo in nemška
stranka debelo gleda, ko zraven Čehov najbolj stransko
desnico posedejo. Že kakor predsednik državnega zbora
leta 1848 znani dr. Smolka s sila dolgimi rujavimi ber-
kami in zali grof Potočki sta prav za malarske študije
ustvarjena. Poljaki so še dozdej vedno molčali, s Čehi se-
déli ali vstajali; v saboto 11. dan t. m. pa so strašno temno
gledali. — Drugič kaj od obravnave v državnem zboru.

Val. Zarnik.

Iz doljnega Štajarskega 20. maja. V. D. — Danes
vam pa že vem povedati kaj več od unidan omenjenega
nasprotovanja (protesta) zoper slovensko peticijo. Slišal
sem, da se je v okrajni Šostanjski, Marbeški in
Slovenje-graški pošiljalo kmetom neko pismo, nekterim
le bel papir za podpise okoli, naj prosijo gospoda Loh-
ningerja, državnega poslanca, da naj on na Dunaji
protestira zoper tisto peticijo, ki „hoče v šole in kancelije
samo slovenski jezik vriniti“. Kmetom, če pride „Gemein-
dediener“ s službenim obrazom, se kmali kakošna reč „za-
tajča“, in če kakošen napol kmet napol škric pride zraven,
je to toliko lože, ako se mu laž za resnico prodaja, — in
gerda laž je, da peticija hoče samo slovensko v šolah in
kancelijah; to vé vsak, kdor je peticijo bral. Ta laž je
tisti „gesunde Verstand unserer Bevölkerung“, o kateri je
korespondent v „Pressi“ v listu 139. toliko aleluju pél! Da bi
cesarski vradniki pri takih zoper cesarskih rovarijah
roke vmes imeli, skor ni verjeti; da pa, kakor pravijo,
gospod Lohninger si je sam to adresu nekterih prego-
vorjenih kmetov na se napeljal, to je lahko mogoče, ako
mu je res naš materni jezik tak tern v peti, kakor gré glas
od njega. Mi pa hočemo s tem le svetu poti razodeti,
kako se našim kmetom „gesunde Verstand“ oktroira, naro-
dova pravica pa zatira. Dokler bo naš domač človek tujec

na svojem domu, to je, da se mu bojo v domačih kancelijah dajale pisma v tujem jeziku v roke, bo revež res hrepenel po tistem, kar misli, da mu utegne kaj pomagati v teh nadlogah; dajte mu pa, kar mu cesarjeva beseda zagotavlja, pisma v njegovem maternem jeziku, bote vidili, kako bo vesel, da sam ali njegov otrok bere in razume, kar se mu iz kancelije ali v kancelii piše! Tako za neumnega vendar ne smete našega kmeta imeti, da bi svojega dobička ne zapopadel!

Iz Doba. — V četrtek opoldne je pokončal strašen ogenj 7 kmetom in 2 kajzarjema vse njih pohištva, pôde in kozolce, žito v hramih in drevje okoli hiš; tak hud požar je bil, da je celó travo deleč krog in krog posmodil. Le en gospodar je zavarovan. Ogenj je vstal v neki hiši, kjer so si soldatje kosilo kuhali in preveč derv naložili. Ko je ognjeni petelin skozi dimnik švignil na slamnato presuho streho, se je v hipu unela in veter je raznesel plamen okoli in okoli. Nesreča zadene pogorelce, katerim je vse pogorelo, toliko huje, ker ta stran, kateri je železnica vzela vés nekdanji zaslužek od vožnje, že tako težko izbaja. Dobrotniki! pomagajte revežem z lesom, živežem, dnarjem in kakorkoli morete; mili Bog vam bo na drugi strani povernil! V sl. našo gospósko pa zaupamo, da bo prosila na dotičnem mestu, da se nam težka vkvartirenga preloží, ker ogenj ni samo nesreča pogorelcom, temuč celi okolici, ki ne more drugač, da bi ne dala nesrečnim svojim sosedom kar more.

Iz Ljubljane. (*Nekaj o naši realni šoli*). Dunajski, kakor smo že večkrat rekli, tudi Slovanom pravični časnik „Wanderer“ ponavlja v svojem 117. listu to, kar je izverstni časnik za avstrijske realne šole „Zeitschrift für die österr. Realschulen“ unidan rekel, ko je 8. letopis ljubljanske realne šole pretresal. Vredne so te besede, da si jih globoko v serce vtisnemo! Tako-le se glasijo: „Zadnji čas je, da deželni zbori se ozrejo na ljudske, realne in gimnazijske šole, in da so jim tudi pripomočni. Potreba ta se očitno vidi iz letopisa o „najvišji“ tehnični učilnici krajnski, to je, o naši „nižji“ realki. Na 13. strani tega letopisa stoji zapisano, da učenci, ki hočejo iz normalnih šol prestopiti v realko, „se morajo vsi od pervega do zadnjega preskušnji podvreči, ali so dosti podučeni za realko ali ne, in posebno „besonders“ se terja od njih, da dobro in natanko znajo oblikoslovje „Formenlehre“ nemškega jezika“. Realna šola je namenjena povzdigniti vednosti v obertnijstvu, kmetijstvu in omiko ljudstva sploh, — tedaj ni samo le potrebna za take fante, ki „posebno dobro in natanko oblikoslovje nemškega jezika umejo“, ampak v slovenski deželi bi tudi domači otroci, kateri se v svojem 10. in 11. letu še niso „posebno dobro in natanko“ naučili tujega jezika, mógli šole najti, v katerih se v maternem jeziku učijo potrebnih vednost. Mi nismo zoper to, da je tudi nemška realka na Krajskem, marveč mislimo, naj se jih napravi kolikor hoče, ako je le dnarja dosti za to; al to pravimo, da se krajnski deželi godí v nebo vpijoča krivica, dokler nima nobene realne šole, v kateri bi se domači otroci v domačem jeziku učili tistih nauk, ki so za realko predpisani, in bi jim, kakor pravimo, ne bilo treba, po ovinkih poduka iskati namesto na ravnem potu.“

Tako piše „Zeitschrift für die österr. Realsch.“

Iz Ljubljane. *** Odkar nam je deželna vlada spet v Ljubljano povernjena, mnogo se govori, da tudi svojega šolskega svetovavca gimnazije nazaj dobimo. Naravno je, da se to službeno mesto popolniti mora, ako hočemo, da bo deželna naša vlada popolna, ter se dá samopravlje vsake avstrijske narodnosti uresničiti. Iz tega ozira želimo, da bi se glasi, ki smo jih čuli o tej zadevi, poterdili. Al pri tej priliki ne moremo zamolčati, da kakor je važno za naše gimnazije, da svojega šolskega svetovavca dobimo, še važneje, rekel bi, životno vprašanje za naš narodni razvitek je, kdo da bode ta naš šolski svetovavec? Vzrokov te

važnosti ni treba na dolgo naštevati; znani so vsakemu. Odkar je ravnopravnost vseh avstrijskih narodov izrečena; odkar smo ne samo brali v diplomu od 20. oktobra 1860 in v patentu od 26. februarja t. l., da se na čelo ravnopravnosti vseh narodov in jezikov ustanovljuje za temeljno državno pravo, ampak smo te iste besede nedavno tudi z visokega prestola iz živih ust presvetlega vladarja našega začuli; odkar je tedaj naša pravica, da našemu jeziku gré tista čast in skerb, kakor jo vživajo jeziki drugih avstrijskih narodov jasno ko beli dan po sami vladi poterjena: vsaki vidi, da je pri nas zdaj nastopil čas, da zadobljene pravice s čim pred v djansko življenje vpeljemo. Hvala Bogu, da smo se doborili enkrat do tega, da nam ni treba več mučiti se in dokazovati, da nam gredó enake pravice, kakor Nemcom, Talijanom itd.; hvala, da smo enkrat prestopili iz golih teorij na polje praktičnega življenja; največa hvala, da nas je na to polje postavila vlada sama, tako, da ko zdaj odkazani nam po vladi prostor za narodni napredek zasedamo, nismo več, kakor so nas pred kerščevali, državni neprijatelji, nevarni rovarji itd., ampak se je list obrnil tako, da so zdaj ravno oni, ki izpeljavo naših narodnih pravic overajo, protivniki ne samo nam, ampak tudi vladi in Avstrii; ker s tem, da med vlado in narodi nemir in nezaupanje sejejo, bivajo vladi ne manj nevarni, ko najhujši prekucneži. Zato mi tudi živo svetujemo, da naj se odsedaj vsi oni, ki zoper našo narodno ravnopravnost ravnajo, javno po časnikih razglašajo, da bote vlada in narod poznala, kateri ljudje so jima zdaj protivni in nevarni. Pozivamo vse domorodce, da naj pazijo, ter vsako tako napačnost brez obzira oznanijo. — Poleg rečenega jasno je, da šolski naš svetovavec mora samo tak mož biti, ki je, izun znanstvene sposobnosti, katero imeti mora, za slovensko našo narodnost goreč, ki ima terden značaj in resnobno voljo v smislu zakona in naših pravic ravnati, zakaj pot, ki ga bo izpeljevaje ravnopravnost slovenstva hodil, z mnogimi je še zaprekami napolnjena; še je pri nas, žali Bog, mnogo ljudi, ki so gluhi in slepi za vse vladne razpise in oglase, kadar jim niso po volji. Naš šolski svetovavec mora tedaj biti stanoviten in neustrašljiv v brambi naših narodnih pravic; in ni dosti, da ni ravno protivnik; tudi s kakim mlačnjakom in omahljivcom nam ni pomagano. Proti poklicu vsacega tacega človeka bi morali glasno svoj protest povzdigniti. Neka govornica je šla te dni po Ljubljani, da se za to službo bivši svetovavec za hervaško-slavonske gimnazije, gospod dr. Jarc poteguje. Mi visokočastitega gospoda dohtarja nečemo razžaliti; tudi mu ne mislimo ne besedice spoočitati; vendar pri tako važnem vprašanju gledé naših šol in cele naše narodne bodočnosti ne moremo zamolčati, da so se Hervatje proti njemu hudo tožili, da je bil velik neprijatelj njihove narodnosti in preveč voljen pomočnik pri ponemčevanju njihovih šol, kakor se že dalj časa po javnih listih piše, in kakor nam ojstri govori nedavno v hervaško-slavonskem zboru svedočijo. — Ako je vse to res, kar se proti visokočastitemu gospodu doktorju govori, kar mi želimo, da ne bi res bilo, to pač on naš šolski svetovavec biti ne more, zato visoko vlado iskreno prosimo, naj, predno ga imenuje, skerbno in natanko izpraša vse te okolnosti, pa ako tožbe niso brez temelja, naj ne postavlja ne njega, pa tudi družega ne, kterege ni resna volja šolsko kermilo deržati v duhu ravnopravnosti in cesarskega ukaza od 8. avgusta 1859, kterege je nekdanja v nebo vpijoča ministerska nezvestnost pod klop vergla, da nam ni bilo ne sledú ne tirú o njem. Da bi najbolje bilo, ako bi se za vse slovenske gimnazije samo en šolski svetovavec postavil, tega, mislimo, ni treba dokazovati; jasno je; zatoraj živo želimo, da bi visoko ministerstvo tudi to okolnost pri postavljanju našega šolskega svetovavstva posebno uvažilo.

V Ljubljane 25. maja. † Iz Kamnegorice smo zvedili žalostno novico, da so 23. dan t. m. gosp. Dr. To-

manova mati Helena po dolgi bolezni v 76. letu svoje starosti umerli. Razun gosp. dr. Tomana, kteremu je bila previdnost božja v tem mila, da je pridši iz deržavnega zbora dunajskega saj še enkrat pred smertjo vidil svojo ljubljeno mater, še 6 otrok žaluje na grobu njenem. „Novice“ pa, ktere so ranjko kot pravo slovensko mater visoko spoštovale, ji postavijo s to nadgrobnico preserčen spominček. Naj ji bode zemljica lahka!

Iz Ljubljane. Ko se je v saboto zvedilo, da je Njih Veličanstvo gosp. Miha Ambroža za mestnega župana poterediti blagovolilo, so sklenili mestjani mu na čast obhajati slovesno večernico. Ob 9. uri zvečer se dvigne cel gojzd gorečih smolnih bakelj, ki jih je neslo 150 mestjanov, od mestne hiše čez špitalski most na dunajske ulice pred njegovo stanovanje v Medjatovi hiši; vojaška muzika jih spremlja in velika množica ljudstva, ki ga je sčasoma toliko privrelo na to mesto, da je bila gnječa silna. Vojaški muziki pred hišo se je pridružil zbor pevcov filharmoničnega društva ki je pel dve slovenski in dve nemški pesmi. Ali niso pevci dobro peli ali niso bile pesmi dobre izvoljene, nismo mogli pozvediti od delječ; to pa je gotovo, da je petje brez uspeha bilo dolí.*) Morebiti je bila vsa pozornost oberjena le na okno po bengaličnem ognju razsvitljene hiše, kjer je stal novi gosp. župan in v tem, ko je muzika potihnila, z višine govoriti začel se zahvaljoč za čast, ki so mu jo mestjani skazali. Ko je kratek govor dokončal v nemškem jeziku, po kterem se množica ni celo nič ganila, je besedo poprijel v slovenskem jeziku. Al komaj je izgovoril perve besede, je zagermelo dolí s tisučernimi glasovi „živio“, „slava“, da človek bi ne bil germečega Boga slišal in je govornik mogel prenehati. Glasil se pa govor blizo takole: „Mili glasi slovenskega jezika (pesem) so ganili moje nadepolno serce neizrečeno. Glas maternega jezika unema pravo ljubezen do domovine (Slava! Slava!), znanstvo ptujih jezikov nam ogladuje pot do prijaznosti s ptujimi narodi. Približal se je sopet čas, da se zbudajo narodi in da hrepené po samostalnosti, kakor je že to bilo pred 13 leti, (Živio, Slava!) al velik razloček je med tema dobama. Pred 13 leti smo kakor iz spanja zbudjeni in še vsi omamljeni zagledali zarjo svobode — al zbežala je ona spred naših oči tako hitro, da je nismo mogli natanko spoznati. Dosedanje potertje in mnoge težave trinajstih let so nam zvedrile glavé, tako, da dobro vemo, pri čim da smo. (Slava! Slava! Slava!) Živo želimo samostalnost na ustavni podlagi, in ker je to želja vseh narodov, zato se moramo vsi zediniti v tem namenu, ako ga hočemo doseči. Dosegli ga bomo na postavni poti, na poti pravice in ponovljenih obljub, na poti mirú in sprave, ne pa po silovitih prekucijah, ktere smert in poguba naključvajo. Spomnimo se, koliko jih je že zavoljo svobode smert storilo, — širok je grob, v kterem počivajo! Podajo naj si na tem preširokem grobu vse ljudstva roke v spomin bratovske edinosti; naj černa zemlja, ktera te trupla pokriva, pokrije tudi staro sovraštvo, staro jezo, stare razpertije narodov, in postane naj vsa prelita kri seme za pomlajeno svobodo! (Silni krik: „Slava, slava!) Vse te želje se bodo nam spolnile, ako se bomo možato vedli na podlagah od presvitlīga cesarja nam zagotovljenih. On je poroštvo novih obljub. Častimo ga danes v svojem domačem veselji, da mu živega serca trikrat zakličemo: „Živio!“ (Pri teh besedah zadoní od vseh strani gromoviti Živio!) — Pripustite mi zastran drage domovine še eno besedico povedati. Kakor celemu cesarstvu tako tudi naši ljubi domovini se zarja srečnejše prihodnosti bliší. Perva želja naša je po potrebni samostojnosti in upati smemo, da se bo izpeljala, ker smo vender enkrat tako srečni, da imamo domačega rojaka žl. gosp. dr. Ulepiča za cesarskega deželnega namestnika in da imamo domačega rojaka gosp.

barona Codelli-a za deželnega glavarja. Vladanje naše drage domovine je domačim sinovom zdaj izročeno, in očitno je, da nismo več ptujci v svoji domači deželi.“ (Gromoviti „Živio“ se razlegajo brez konca in kraja). — Pozdravši tako novega svojega župana se je brezštevilna množica ljudstva, peljana v podnevnem svitu stoternih bakelj, in spremljena od vojaške muzike, podala po velikem ovinku skozi mesto, namreč memo pošte in kazine skozi gosposke in nemške ulice, čez most pri St. Jakobu in po starem tergu do mestne hiše nazaj, kjer so bili ostanjki bakelj na germado verženi, da so zgoreli do kraja. Celo pot pa, kodar je množica šla, se je že oddeleč slišal vriš in hrup, da je marsikdo s Prešernovimi „Licova strelci“ prašal: „Kaj tamkej od dalječ se v svitu bliší? Sem doli se v verstah tamnih derví?“ Ko pa je šum bližeje in bližeje prišel, slišal se ni noben drug glas kakor samo „živio-“ in „slava“-klici, ki, posvečovani novemu županu in medpotoma zdaj temu zdaj unemu spoštovanemu rojaku, so napolnovali jasno nebo in danes kakor še nikoli popred pričali na desno in levo, da Ljubljana stoji na zemlji slovenski in koliko je slovenskih „ultrasov“ tukaj! Morebiti, da je pri taki živahnosti se tú in tam kaka majhna porednost zgodila z otrinkom kakošne baklje; cela svečanost se je vender doveršila v lepem redu, — našemu novemu gosp. županu pa je bila živa priča pri vprašanji: ali je res Ljubljana zastopana bila v nekdanjih dnevih v „redutu“ in na „rotovžu“, ali kje drugej, in kam da duh ljubljanskega mesta kaže?

Včeraj (torek) ob 11. uri je gospod Ambrož, kot novozvoljeni župan vpričo mestnega odbora in velike množice družih Ljubljančanov prisegal v zbornici mestni. Prečastiti deželni predstojnik gospod dr. Karol Ulepič žlahni Krainfels je bral najpoprej ministersko pismo, po kterem so 16. dan t. m. Njih Veličanstvo gosp. Mih. Ambroža za mestnega župana poterdili, in ko je deželni svetovavec gospod Roth odbral predpis županove prisege, je gosp. Ambrož, pred obličjem cesarjeve podobe prisežne besede po gospod deželnem predstojniku ponavlja je, prisego doveršil. Potem je novi župan besedo poprijel in v nemškem jeziku se zahvalil deželnemu gosp. predstojniku za danes mu skazano čast in veselje nad tem razodel, da ravno on je, ki je milostljivi sklep Njih Veličanstva mu naznanil, kakor je on bil, ki je odperl dvorano pervemu deželnemu zboru krajnskemu na novi ustavni podlagi, on, ki je bil vodnik, da je bila tista prevažna leta 1848 sklenjena postava izpeljana, ki je rešila kmeta desetine in tlake. Pod njegovim krilom in s pripomočjo izverstnega mestnega odbora in njegovega starešina dr. Čuber-ja mu bo toliko lože vodniku biti nove svobodne županije, ker bo vprihodnjic vse ravnanje očitno in se bo za duševne in telesne potrebe skerbeti móglo na vstavni poti. — Za tem je začel govoriti slovensko in s krepko in gladko besedo izpeljal je lepo priliko tako-le: „Ker sem ravno omenil dušnih potreb, me sili moje serce, še nekaj zastran njih povedati. Naša mati domovina ima enega sinčeka, kteri zdaj ljudem veliko opraviti daje v besedah in v spisih po časnikih. Ta sinček ima veliko domoljubnih prijatlov, kteri se za-nj na vso moč potegujejo in zagovarjajo njegovo sposobnost in pravico v javnem življenji. Drugi nasproti pa pravijo od njega, da je še preneumen, da naj se le po hribih klati, pri pastirjih pohajkova in po kmetih poteguje, v mestih le po kuhinjah stikuje in po ulicah štorcljá, — pravijo, da je neokoren, zraven pa preširn, in da drugih tovaršev razun svojih zraven sebe ne terpi! Ta mili sinček je naš materni jezik, kterega mi Kranjci na Kranjskem govorimo in kterega slovnikarji slovenski jezik imenujejo. Predragi rojaki! mi obhajamo danes ustanovljenje svobodne županije — osvobodimo tudi tega sinka od vsega krivega natolcevanja. Zato ga Vam jez pripeljem v našo krasno okinčano sobo in Vam ga izročim v pregled. Preglejmo ga od vseh strani, ali je vse res, kar se kremljá o njem. Položimo roko na serce, bo-

*) Dobili smo iz častitih rok neke opazke o tem, ki si jih prihranimo za drug čas, ko bomo več govorili o potrebah muzikalnih.

dimo pravični in vidili bomo, da je ta sinček prav brihten in zal fantè in da bo dopadil še marsikteri ljubeznjivi gospé. Če je pa temu tako, se nam ni potreba sinčeka (jezika) sramovati; tudi ga ni treba siliti nobenemu, ker potreba ljudstva, lika njegova mu bote napravile prostor tudi med gospôdo, in dobil bo svoj sedež povsod, ker, spodobno se ravnaje, bo tudi druge omikane tovarše spoštoval. Treba ne bo po drugih mestih za-nj beračiti, da bi se vsedil v naročje svoje ljube matere. Dobri oče, ki je svojega čeravno drugač zgubljenega sina zagledal, ni hodil soseda barat, ali ga smé na serce svoje pritisniti. Tudi mi ne bomo prašali: ali smé sin domovine domá stanovati. Naj bi te kratke besede napravile mir in potolažile násprotje, ki naši svobodi ni dostojno!“ — Ko je gospod župan skončal ta govor, so zadoneli „živio-klici“ po sobi, in slovesnost je bila končana. Muzika je igrala cesarsko pesem in prečastiti gosp. deželni poglavar so se poslovili. Potem je prejšni začasni mestni predstojnik gosp. Guttman predstavil novemu gosp. županu magistratne gospode uradnike. — Mi pa želimo, da bi častiti novi gospod župan, ktereга inštalacija je bila prav v národnem duhu, s krepko roko in terdnega značaja vodil ladjico nove županije, ktere opravilstvo dobro pozná in ktera od njega veliko pričakuje!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. V pondeljek se je začel spet državni zbor v zbornici poslancov. Zborniki gospôske zbornice se bojo snidili še le 3. dan prihodnjega mesca.

— Osnovo za novo preuredbo žandarjev izdeluje žandarski inšpektor gosp. fml. Steininger. Sliši se, da po tej novi osnovi se bode veliko stroškov prihranilo; začela se bo ta nova preuredba še le potem, ko bojo občine (soseske) po novi županijski postavi vredjene.

— Nova postava za šolstvo po „Ost und West“ še ni tako deleč dognana, da bi jo ministerstvo že kmali dalo državnemu zboru v pretres, kakor so nekteri dunajski časniki unidan rekli.

— Nekteri dunajski časniki pišejo, da se govori o odstopu gosp. ministra Schmerlinga in da baron Hübner bode stopil na mesto grofa Rechberga. Tudi to se govori, da bojo Magjari odstopili od terjatve svojega lastnega vojnega ministerstva in da hočejo koncesije dovoliti o finančnih zadevah; zato pa bojo dobili svoje odgovorno ministerstvo in da jim bode dovoljen ustavodavni odbor, ki se ima posvetovati o državnopravnih razmerah z ostalimi deželami avstrijskega cesarstva. Ti časniki hočejo še več vediti, namreč, da Vay bo predsednik ministerstva (ogerskega), Majlath minister notranjih oprav, Eötvös minister nauka, Klauzál minister narodnega gospodarstva. — Berž ko ne so to same govorice.

— General Benedek pride za dva poletna mesca v Brühl poleg Dunaja na deželo; stanovanje njegovo je že najeto.

Hervaško. Iz Zagreba. Naše deželne zadeve še zmiraj niso nič bolj jasne, kako bo z Dalmacijo, Reko itd. — V zboru 22. t. m. je deželni zbor sklenil Njih Veličanstvo prositi za pomilostenje zavolj političnih pregreškov zapertega Dalmatinca Vragolova in nekterih družih; al dobil je odgovor, da so premozih krivd obdolženi in da se ne morejo naravnost izpustiti. — Volitve poslancov v vojaški Granici bojo kmali dognane; po dopisu v „Ost u. West“ se je bati, da so bile preveč po komandi vojaški.

— Po dopisu dvornega dikasterija od 7. t. m. se morajo gimnazije v prihodnjem šolskem letu čisto na novo osnovati. Kjer je šolska mladina čisto slovanska, se bojo vsi nauki učili v hervaškem jeziku; nemški jezik se bo kot predpisani nauk učil po 2 uri na teden v nižjih in višjih

razredih; učiteljem, ki niso Hervatje, se ne bo slovó dalo; ako so v hervaškem jeziku terdni; ki ga pa ne znajo, bojo svoje mesta odstopili domačim, ki zdaj v družih deželah za učitelje služijo; konečno naj deželni zbor vzame v svoje roke organizacijo gimnazij.

Česko. Iz Prage 25. maja se piše v „Ost u. West“, da se kakor leta 1848 ponavljajo pogostoma tudi v mestih in po deželi mačje godbe in drugi še huji napadi zlasti zoper jude, zoper ktere se ne le vzdiguje samo derhal, temuč jo šuntajo tudi nekteri mestjani. Naj je kriv takih šundrov kdor si bodi, silno treba je, da mestne županije stopijo taki razujzdanosti na péte in da berž izzačetka odvernejo vsako poskušnjo očitnega nepokoja ali celo napada na tuje blago; razsajanje po ulicah je napačno na vsako stran.

Ogersko. V deželnem zboru še zmirej stopa govornik za govornikom na oder; vsak razglaša ostre pritožbe zoper dunajsko vlado v preteklih 12 letih. Vidi se vendar iz vsega, da bodo Deakovi predlogi obveljali. Kdaj bo zbor to reč sklenil, še ni znano. Govorí se, da je vlada na Dunaji sklenila, ako bo Deakova adresa od deželnega zbora peštanskega poterjena, zboru naročiti, naj izbere odbor, ki bo mogel na Dunaj iti in se tu dogovoriti o osnovi pogodbe, ktero hoče vlada predložiti in ktera je po ministerskem sklepu že ustanovljena. To bojo za celo cesarstvo važni dnevi! Ogerski dvorni kancelar baron Vay je prišel 29. t. m. v Pešt; zakaj? se ne vé. — Zaostale davke so začeli cesarski vradniki po več krajih z silo izterjevati.

Laško. Kakor si sardinska vlada še ne upa, seči po beneški deželi, tako puša zdaj tudi papeževe dežele še zmiraj pri miru. Cesar Napoleon, pravijo, bo že perve dni prihodnjega mesca oklical, da priznava „kraljestvo italijansko;“ al zavoljo papeževih dežel ni sardinski vladi po volji, kar ji cesar zdaj ponuja, namreč, naj papež obderží kar zdaj še ima, sicer pa naj bojo papeževi podložniki deléžni vseh pravic, ki jih vživajo drugi pod Viktor Emanuelovo krono zedinjeni Italijani.

 Današnjemu listu je priložena 15. pôla „Povestnice“.

Listnica vredništva. Častitemu gospodu dopisniku iz Makol: Vašo krepko zagovarjanje homeopatije zoper protigovor g. dr. Podliščekovega bi radi v „Novice“ vzeli. „ut audiatur et altera pars“; al gotovo je, da bi potem zbudili sila veliko zagovornikov alopaije, vsled tega pa spet zagovornikov homeopatije, da bi ne bilo hude vojske brez konca in kraja, kteri se radi ognemo zato, ker bi nazadnje vendar — nič ne opravili, kakor o tem se tudi zdravniki sami niso opravili nič. Vi, častiti gospod, sami pravite: „vsakemu svoje“, tedaj gré pravda o zdravilskih rečih le samim zdravnikom, sicer bi bilo tolikšno in tako težavno dolgoletno učenje zdravilstva celó nepotrebno. Gospod pisatelj onega sostavka je zares dohtar zdravilstva; izgovoril je memogredé tudi svoje mnenje o homeopatiki; s tem pa nobenemu ni branil homeopatu biti kakor mu je drago, in še manj je ktereга osebnó razžalil. — Neznane mu gosp. dopis iz Ljublj: Dopis „Novicam“ smo brevi manu izročili čast. vredništvu „Tovarš učit.“, ktero rado vstreže temeljitim željam. — Gospod V. Z. v B: Hvala za poslano in pardon za malenkost vredniškega čertnika.

Žitna cena

v Kranji 27. maja 1861.

Vagán pšenice domače 7 fl. 35. — banaške 7 fl. 20. — reži 5 fl. 20. — ječmena — fl. —. — ovsa 2 fl. 80. — proso 4 fl. —. — ajde 4 fl. —. — koruze 4 fl. 10. — soršice —

Kursi na Dunaji 28. maja.

5% metaliki 69 fl. 10 kr.   Ažijo srebra 38 fl. 25 kr.
Narodno posojilo 80 fl. — kr.   Cekini 6 fl. 60 kr.